

EESTI ADVOKATUUR

ESTONIAN BAR ASSOCIATION

Justiits- ja Digiministeerium

Suur-Ameerika 1

10122 Tallinn

info@justdigi.ee

I RIIGI ÕIGUSABI OSUTAMISEKS ERALDATUD VAHENDITE KASUTAMISE AASTAARUANNE

Justiitsministri 20.12.2011. a määruse nr 57 „Riigi õigusabi osutamiseks eraldatud vahendite kasutamise aruandluse kord“ (edaspidi aruandluse kord) § 2 lõike 2 kohaselt esitab advokatuur Justiits- ja Digiministeeriumile hiljemalt iga aasta 1. aprilliks riigi õigusabi aastaaruande eelmise kalendriaasta kohta. Advokatuur on aruandes toonud välja eelmisel kalendriaastal ja sellele eelneval kalendriaastal toimunud riigi õigusabi tellimuste ja riigi õigusabi tasude ning kulude protsentuaalsed muutused. Advokatuur ei esita riigi õigusabi vahendite taotlust 2025. aastaks, kuid teeb ettepaneku riigi õigusabi tasumäärade tõusuks varasemalt pika pandud riigi eelarvelise sisendi suurust arvestades. Riigi õigusabi tasude ja kulude ning tellimuste prognoos on välja toodud koos advokatuuri ettepanekuga tasude tõstmise osas. Vastavalt varasematele kokkulepetele on aruandest välja jäetud kümne advokaadi nimed, kelle osutatud riigi õigusabi eest on määratud enim riigi õigusabi tasu ning advokaatide lõikes määratud tasude koondsummad riigi õigusabi liigiti.

1. Riigi õigusabi tellimuste arv riigi õigusabi liigiti ning riigi õigusabi tellimuste protsentuaalsed muutused 2024. aastal võrreldes 2023. aastaga

- 1.1. Riigi õigusabi infosüsteemi (RIS) esitati 2024. aastal kokku 10 400 riigi õigusabi saamise tellimust. Kiirloomuliste tellimuste arv moodustas 45% kõikidest tellimustest. 2023. aastal oli kiirloomulisi tellimusi 53%.
- 1.2. Kõige rohkem tellimusi esitati riigi õigusabi liigis „määratud kaitse kriminaalmenetluses,“ kus oli kokku 5160 tellimust, mis moodustab umbes 49,6% kogu tellimuste arvust. Teine suur osa tellimusi esitati isiku esindamiseks tsiviilasja kohtueelses menetluses ja kohtus, kokku 4721 tellimust, mis on 45,4% kogu tellimuste arvust. Ülejäänud riigi õigusabi liikides esitatud tellimuste maht moodustas kogu tellimuste mahust kokku umbes 5%.
- 1.3. Riigi õigusabi korras advokaatide määramise tellimuste arvu võrdlus 2024. ja 2023. aastal näitab, et viie õigusabi osutamise alaliigi puhul advokaadi määramiseks esitatud tellimuste arv tõusis ning nelja alaliigi puhul tellimuste arv vähenes. Muudatused toimusid järgnevalt:
 - 1.3.1 Tellimuste arv kasvas järgmistes riigi õigusabi osutamise alaliikides:
 - isiku esindamine kriminaalasja kohtueelses menetluses – kasvas 1,5%;
 - isiku esindamine tsiviilasja kohtueelses menetluses ja kohtus – kasvas 1,2%;
 - isiku esindamine täitemenetluses – kasvas 200%;
 - õigusdokumendi koostamine – kasvas 12,5%;
 - isiku muu õigusnõustamine või muu esindamine – kasvas 36,2%.

1.3.2 Tellimuste arv vähenes järgmistes riigi õigusabi osutamise alaliikides:

- määratud kaitse kriminaalmenetluses – vähenes 5,6%;
- isiku kaitsmine väärteoasja kohtuvälises menetluses ja kohtus – vähenes 7,8%;
- isiku esindamine haldusmenetluses – vähenes 15%;
- isiku esindamine teistmismenetluses – vähenes 100%.

1.4 2024. aasta kogu tellimuste arv vähenes 246 tellimuse võrra, mis on 2,3% vähem kui 2023. aastal. Täpsema ülevaate annab järgnev tabel:

Riigi õigusabi tellimused riigi õigusabi liigiti	Aasta 2024 ja 2023 võrdlus			Osakaal % (2024)
	2024	2023	Muutus %	
Määratud kaitse kriminaalmenetluses	5160	5467	-5,6	49,6%
Isiku esindamine kriminaalasja kohtueelses menetluses ja kohtus	265	261	1,5	2,5%
Isiku kaitsmine väärteoasja kohtuvälises menetluses ja kohtus	107	116	-7,8	1,0%
Isiku esindamine tsiviilasja kohtueelses menetluses ja kohtus	4721	4664	1,2	45,4%
Isiku esindamine halduskohtumenetluses	68	80	-15,0	0,7%
Isiku esindamine haldusmenetluses	0	0	0,0	0,0%
Isiku esindamine täitemenetluses	6	2	200,0	0,1%
Isiku esindamine teistmismenetluses	0	1	-100,0	0,0%
Õigusdokumendi koostamine	9	8	12,5	0,1%
Isiku muu õigusnõustamine või muu esindamine	64	47	36,2	0,6%
Tellimusi KOKKU	10400	10646	-2,3	100,0%

2. Riigi õigusabi osutamise eest 2024. aastal väljamakstud tasud

- 2.1. Riigi õigusabi osutamise eest maksti 2024. aastal tasu kokku 4 760 245,25 eurot (sisaldab käibemaksu).
- 2.2. Enim maksti riigi õigusabi osutamise eest tasu isiku esindamiseks tsiviilasja kohtueelses menetluses ja kohtus, kogusummas 2 221 773,89 eurot (sisaldab käibemaksu), mis moodustab kogu riigi õigusabi osutamiseks makstud tasudest 46,7%. Teine suur osa riigi õigusabi osutamise eest makstud tasudest oli seotud määratud kaitsega kriminaalmenetluses, mille eest tasuti kokku 2 148 402,22 eurot (sisaldab käibemaksu), mis on 45,1% kogu tasudest. Ülejäänud tasud moodustavad kõik kokku umbes 8,2% kogu riigi õigusabi tasude mahust 2024. aastal.
- 2.3. Täpsem tasude jaotus riigi õigusabi liigiti on nähtav alljärgnevas tabelis:

Riigieelarvelise eraldise kasutus	Makstud tasu	Käibemaks	Makstud tasu koos käibemaksuga
Isiku esindamine halduskohtumenetluses	141 391,85	31 042,59	172 434,44
Isiku esindamine haldusmenetluses	78,00	17,16	95,16

Isiku esindamine kriminaalasja kohtueelses menetluses ja kohtus	133 584,00	29 194,36	162 778,36
Isiku esindamine tsiviilasja kohtueelses menetluses ja kohtus	1 822 933,13	398 840,76	2 221 773,89
Isiku esindamine täitemenetluses	1 917,00	421,74	2 338,74
Isiku kaitsmine väärteoasja kohtuvälises menetluses ja kohtus	24 818,10	5 447,78	30 265,88
Isiku muu õigusnõustamine või muu esindamine	14 103,87	3 087,17	17 191,04
Määratud kaitse kriminaalmenetluses	1 763 409,31	384 992,91	2 148 402,22
Õigusdokumendi koostamine	4 070,10	895,42	4 965,52
Üldkokkuvõte	3 906 305,36	853 939,89	4 760 245,25

3. Riigi õigusabi osutamise eest 2024. aastal väljamakstud kulude hüvitis

- 3.1. Riigi õigusabi osutamise eest hüvitati 2024. aastal kulusid kokku summas 271 019,96 eurot (sisaldab käibemaksu).
- 3.2. Enim hüvitati 2024. aastal riigi õigusabi osutamises kulusid isiku esindamiseks tsiviilasja kohtueelses menetluses ja kohtus, millega seotud kulude hüvitamine oli kogusummas 138 454,06 eurot (sisaldab käibemaksu), mis moodustab 51,1% kogu riigi õigusabi osutamisega seotud kulude hüvitamisest. Teine suur osa kulude hüvitamisest oli seotud määratud kaitsega kriminaalmenetluses, millega seotud kulude hüvitamine oli kogusummas 121 699,23 eurot (sisaldab käibemaksu), mis on 44,9% kogu riigi õigusabi osutamisega seotud kulude hüvitamisest. Ülejäänud riigi õigusabi liikide lõikes hüvitatud kulude summa moodustab kõikidest kuludest kokku umbes 4%.
- 3.3. Täpsem kulude hüvitamise jaotus riigi õigusabi liigiti on nähtav alljärgnevas tabelis:

Riigieelarvelise eraldise kasutus	Kulude hüvitamine	Käibemaks	Kulude hüvitamine koos käibemaksuga
Isiku esindamine halduskohtumenetluses	1 679,65	282,64	1 962,29
Isiku esindamine haldusmenetluses			
Isiku esindamine kriminaalasja kohtueelses menetluses ja kohtus	4 503,34	949,78	5 453,12
Isiku esindamine tsiviilasja kohtueelses menetluses ja kohtus	113 517,56	24 771,06	138 288,62
Isiku esindamine täitemenetluses	396,52	66,62	463,14
Isiku kaitsmine väärteoasja kohtuvälises menetluses ja kohtus	1 803,90	396,25	2 200,15
Isiku muu õigusnõustamine või muu esindamine	500,40	108,70	609,10
Määratud kaitse kriminaalmenetluses	99 987,46	21 711,77	121 699,23
Õigusdokumendi koostamine	285,88	58,43	344,31
Üldkokkuvõte	222 674,71	48 345,25	271 019,96

4. Rahaliste vahendite jääk aasta alguse seisuga, riigieelarvest saadud eraldise suurus, kasutatud rahalised vahendid ja rahaliste vahendite jääk aasta lõpu seisuga 2024. ja 2023. aasta võrdlustena

- 4.1. Võrreldes 2023. aastaga oli 2024. aastal riigi eelarvelise sisendi maksimaalne suurus sama, olles 5 675 000 eurot. Kui 2023. aastal kasutati riigi õigusabi osutamiseks 4 994 354,32 eurot ning avalik-õiguslike ülesannete täitmisega seotud kulude katteks 266 084,35 eurot, siis 2024. aastal kasutati riigi õigusabi osutamiseks 5 031 400,43 eurot ning 287 346,06 eurot avalik-õiguslike ülesannete täitmisega seotud kulude katteks. Vahenditesse lisandus 2023. aastal pangakontoga seotud intressitulu 2589,22 eurot, 2024. aastal oli pangakonto intressitulu 4756,20 eurot.
- 4.2. Tulenevalt 2024. aastal toimunud muudatustest, mille kohaselt kumulatiivset raamatupidamislikku jääki ei kanta enam edasi ja detsembri avalik-õiguslike kulutuste eest tasutakse rahavoo mõistes järgmise aasta jaanuaris, oli riigieelarveliste eraldiste saldo ettemaks 31.12.2023 seisuga oli 88 348,37 eurot. Riigieelarveliste eraldiste saldo ettemaks 31.12.2024 seisuga oli 161 704,14 eurot.
- 4.3. Täpsema ülevaate annab alljärgnev tabel:

Riigieelarvelise eraldise saldo 01.01.2022	-110 858,80
Riigieelarveline eraldis õigusabiks ja avalik-õiguslike ülesannete täitmiseks 2022. a	4 225 000,00
Osutatud riigi õigusabi 2022.aastal	-3 775 110,73
Avalik-õiguslikud ülesanded	-215 566,52
JUM nõuniku palgafond	-43 350,00
Riigieelarvelise eraldise saldo 01.01.2023, ettemaks aastast 2022	80 113,47
Riigieelarveline eraldise laekumine riigi õigusabiks	5 000 000,00
Osutatud õigusabi	-4 994 354,32
Pangakonto intressitulu	2 589,22
Riigieelarveline eraldis avalik õiguslikeks ülesanneteks	241 774,57
Avalik-õiguslike ülesannete täitmine	-266 084,35
Riigieelarvelise eraldise saldo 01.01.2024, avalik-õiguslike ülesannete eest, kohustus aastast 2023	-24 309,78
Riigieelarvelise eraldise saldo 01.01.2024, ettemaks aastast 2023	88 348,37
Riigieelarveline eraldise laekumine riigi õigusabiks	5 100 000,00
Osutatud õigusabi	-5 031 400,43
Pangakonto intressitulu	4 756,20
Riigieelarveline eraldis avalik õiguslikeks ülesanneteks	256 279,78
Avalik-õiguslike ülesannete täitmine	-287 346,06
Riigieelarvelise eraldise saldo 01.01.2025, avalik-õiguslike ülesannete eest, kohustus aastast 2024	-31 066,28
Riigieelarvelise eraldise saldo 01.01.2025, ettemaks aastast 2024	161 704,14

5. Avalik-õiguslike ülesannete täitmise kulud 2024. aastal ja nende kulude protsentuaalsed muutused võrreldes 2023. aastaga

- 5.1. Riigieelarvelise eraldise kasutamine advokatuuri poolt avalik-õiguslike ülesannete täitmiseks toimub advokatuuri juhatuse otsuse alusel, mille aluseks on riigi õigusabi korraldamisega seotud rahaliste vahendite vajaduse analüüs eelarveaastaks.
- 5.2. Võrreldes 2023. aastaga avalik-õiguslike ülesannete täitmiseks tehtavad kulud 2024. aastal tõusid 8%. Seda kolmel järgneval põhjusel:

- Advokatuuri uute esindus- ja tööruumide ettevalmistus ja kasutuselevõtt – 2024. aasta augustis kolis Eesti Advokatuur büroohoonesse asukohaga Kentmanni 4, Tallinnas. Alates 2001. aasta suvest kasutusel olnud senised ruumid aadressil Rävala 3, Tallinn, vastanud enam advokatuuri vajadustele. Uued kasutuselevõetud ruumid on kaasaegsed, täidavad esindusfunktsiooni ja on multifunktsionaalsed. Uutes ruumides on eraldi töökohad ka RIS-i halduritele, kes senini on kodutööl olnud.
- Infoturbe standardi ISO/IEC 27001 sertifikaadi omandamine – Sertifitseerimisbüroo Bureau Veritas väljastas Eesti Advokatuurile rahvusvahelise infoturbe standardi ISO/IEC 27001 sertifikaadi, mis kinnitab advokatuuri pühendumust kõrgetasemelisele infoturbele. Sertifikaadi saamiseks valmistuti terve aasta vältel ja toimusid kaks auditeerimist. Infoturbe standardile vastavusega seotud tööd on edaspidi järjepidev ja süsteeme tegevus.
- Koolituskulude muutus – 2024. aastal oli advokatuuri koolituskavas suurem rõhk riigi õigusabiga seotud koolitustel, kuna toimus mitu koolitust, mis olid kohustuslikud alaealistele riigi õigusabi osutavatele advokaatidele.

5.3. Kulude muutuse täpsem ülevaade on nähtav alljärgnevas tabelis:

Avalik õiguslike ülesannetega seotud kulud	2022	2023	% muut	2024	% muut
Tööjõukulud (sh sotsiaalmaks ja töötuskindlustusmaks)	172 535	219 189	27,0%	225 109	2,7%
Üüri- ja kommunaalkulud	18 431	19 564	6,1%	25 878	32,3%
Kantselei- ja halduskulud	24 600	10 340	-58,0%	9 595	-7,2%
Koolituskulud	0	15 341	#DIV/0!	21 221	38,3%
Büroode lõpetsamisega seotud kulud	0	1 650	#DIV/0!	0	-100,0%
IT-infoturbe eksperdi- ja auditeerimise kulu	0	0	#DIV/0!	5 543	#DIV/0!
Kokku avalik-õiguslike ülesannete täitmise kulud	215 566	266 084	23,4%	287 346	8,0%

5.4. Avalike õiguslike ülesannetega seotud kulude eelarved ja tegelik kulu on olnud alljärgnev:

	2023	2023	2024	2024	2025
Avalik-õiguslikud ülesanded	eelarve	tegelik	eelarve	tegelik	eelarve
Tööjõukulud	201 981	219 189	223 272	225 109	229 317
Üüri- ja kommunaalkulud	20 600	19 564	32 000	25 878	37 715
Kantselei- ja halduskulud	10 365	10 340	10 901	9 595	9 906
Lapsi esindavate advokaatide koolitus	14 000	15 341	16 060	21 221	2 750
büroode lõpetamisega seotud kulud	6 000	1 650	2 500	0	2 500
IT-infoturbe tegevusega seotud kulud			3 900	5 543	7 200
Andmekaitse kaardistus/ audit					9 920
Kokku	252 946	266 084	288 633	287 346	299 308

6. Riigi õigusabi tasu ja kulude põhjendatuse kontrollimiseks rakendatud kontrolli- ja järelevalvemeetmed ning lõpetatud kontrollide tulemused

Riigi õigusabi tasu ja kulude põhjendatuse kontrollimiseks rakendatud kontrolli- ja järelevalvemeetmed ning lõpetatud kontrollide tulemused 2024. aasta kohta on välja toodud Lisas 1.

7. Riigi õigusabi tellimuste prognoosid

Advokatuuri prognooside kohaselt esitatakse 2025. aastal riigi õigusabi tellimusi kokku 10 341 ning 2026. aastal eelduslikult umbes 10 200. Varasemate aastate tellimuste arv ja advokatuuri prognoosi tellimuste kohta riigi õigusabi liigiti on nähtav Lisas 2 „Riigi õigusabi 2025. aasta ja 2026. aasta tellimuste prognoos“

II ADVOKATUURI ETTEPANEKUD TASUMÄÄRADE SUURUSE KOHTA

1. Riigi õigusabi tasumäärade tõstmise vajadusest

RÕS § 30 lg 1 järgi rahastatakse riigi õigusabi osutamist riigieelarvest selleks eraldatud rahast. Sama paragrahvi teise lõike kohaselt **kindlustab riik piisavate vahendite eraldamise riigi õigusabi osutamiseks. Advokatuur on jätkuvalt seisukohal, et riigi õigusabi tasud ei ole piisavad, et tagada riigi õigusabi osutamise jätkusuutlikkus.** Riigi õigusabi osutavaid advokaate on liiga vähe ning nende töökoormus on liiga suur. Uusi riigi õigusabi osutajaid lisandub süsteemi vähe.

Justiitsministri 26.07.2016 määruse nr 16 „Advokaadile riigi õigusabi tasu maksmise ja kulude hüvitamise kord“ § 2 lg 2 kohaselt, kui Eesti Advokatuuril ei õnnestu tavapärases korras leida riigi õigusabi osutamiseks advokaati, võib advokatuuri kantsler õigusabi katkematu osutamise ja mõistliku kättesaadavuse tagamiseks ühekordselt kehtestada advokaadile makstavale tasule koefitsiendi 1,5 kuni 2. Alates 2022. aasta sügisel toimunud riigi õigusabi osutamise kriisist, on oluliselt tõusnud esildise kasutamise vajadus riigi õigusabi osutava advokaadi leidmiseks. Näiteks 2022 aastal kasutati esildist 73 tellimusele õigusabi osutava advokaadi leidmiseks, 2023. aastal 79 tellimuse puhul, 2024. aastal 71 tellimuse puhul. Advokatuuri hinnangul viitab esildise kasutamise vajaduse sagedus ja asjaolu, et esildise kasutamisel on võimalik õigusabi osutav advokaat leida, selgelt sellele, et mõistliku tasumäära puhul muutuks riigi õigusabi osutamine atraktiivsemaks ning see aitaks tõenäoliselt kaasa uute advokaatide riigi õigusabi süsteemiga liitumise tõusule. Ilma tasutõusuta ei ole riigi õigusabi osutamine jätkusuutlik.

Eesti Advokatuur esitas Justiitsministeeriumile 20.06.2022 kirjaga nr 1-2/364-1 CIVITTA Eesti AS poolt 31.05.2022 koostatud analüüsi „RÕA turu ülevaade ning RÕA advokaadi õigustatud tunnitasu analüüs“ (edaspidi: Civitta analüüs), milles jõuti järeldusele, et riigi õigusabi tasumäära tuleb tõsta 120 - 147 euronit tunnis. Civitta analüüs valmis 2022. aasta mais ning lähtus 2021. ja varasemate aastate andmetest. Civitta analüüsi valmimisest käesoleva ajani on aga aset leidnud märkimisväärne inflatsioon. Tarbijahinnaindeks tõusis 2024. aastal võrreldes 2021. aastaga lausa 34,9%¹. Elukallidus tõuseb jätkuvalt, näiteks tarbijahinnaindeks tõusis 2024. aastal võrreldes 2023. aasta keskmisega 3,5%². See tähendab, et oluliselt on tõusnud kõik kulud, mis advokaadibüroo pidaja peab kandma riigi õigusabi tasu arvelt: eelkõige töötasu, aga ka üür ja kommunalteenuste kulud, kontorikulud, transpordikulud jm.

¹ Statistikaameti tarbijahinnaindeksi kalkulaator, kättesaadav <https://www.stat.ee/et/tarbijahinnaindeksi-kalkulaator>

² <https://stat.ee/et/uudised/tarbijahinnaindeks-tousis-2024-aastal-35>

Advokatuur ei pea eelneva tõttu adekvaatseks eeldust, et 2023. aasta veebruaris tehtud tasumäärade tõstmine oleks toonud tuntavat leevendust riigi õigusabi süsteemi ja tagaks süsteemi toimimise jätkusuutlikkuse. Civitta analüüsi koostamise käigus vaadati läbi kohtulahendeid aastatest 2020-2021, milles kohus andis hinnangu konkreetsetes asjas osalenud lepingulise advokaadi põhjendatuks loetud tunnitasele. Keskmiseks põhjendatud tunnitase määraks kujunes viidatud aastate lõikes 137 eurot (käibemaksuga 164,40 eurot), mis ületas analüüsi tegemise ajal riigi õigusabis tunnitase määra ligi kaks ja pool korda. Juba 2019. aastast leidub lahendeid, milles Riigikohus on lugenud põhjendatuks 200-eurose ja ka suurema lepingulise esindaja tunnihinna. Kohtute poolt põhjendatuks loetud tasumäärad on parim avalikult täiendavate päringuteta kättesaadav info õigusteenuse hinnataseme kohta. Tegelik õigusteenuse hinnatase on eelnimetatust tänasel turul veelgi kõrgem, sest osa kliente on valmis kvaliteetse õigusteenuse eest maksma oluliselt kõrgemat hinda kui kohtud keskmiselt põhjendatuks loevad. Seejuures on Tallinna Ringkonnakohus 14.02.2023 lahendis nr 2-22-3891 (lahendi punkt 36) leidnud, et tunnitase 250 eurot, millele lisandub käibemaks, on mõistlik. Sama tasumäära on mõistlikuks peetud ka haldusasja nr 3-22-2325 menetluses (vt Tallinna Halduskohtu 06.12.2022 lahendi p 39).

Tuleb arvestada, et 2024. aasta detsembri seisuga oli 67,3% riigi õigusabi osutavatest advokaatidest 50-aastased või vanemad. Seega on oodata olemasolevate advokaatide pensioneerumist. Jätakuvalt ei tule riigi õigusabi süsteemi piisavalt uusi advokaate juurde. Riigi õigusabi osutavate advokaatide pealekasv on aga hädavajalik, et ka kriisiolukorras oleks tagatud piisav õigusabi osutamine kõikides riigi õigusabi liikides kogenud ja pädevate advokaatide poolt.

Advokatuur juhib tähelepanu ka sellele, et sõltumata riigi kärpeplaanidest, toimub kõrgemate riigiteenijate ametipalkade indekseerimine. Aasatel 2023-2025 on kõrgemate riigiteenijate ametipalga tõus olnud 23,41%.

Advokatuur hinnangul ei arvestanud 2023. aastal toimunud tasumäärade tõus maksimaalses võimalikus ulatuses riigi õigusabi osutamiseks eraldatud riigi eelarvelise sisendi suurust. 06.02.2023 tõstis Justiitsministeerium riigi õigusabi tasumäärasid 27 eurolt 36 euroni, viidates tasumäärade tõstmise läbirääkimistel, et tegemist on esialgse muudatusega. Suuremat tõusu esialgu kasutada ei julgetud, kuna sooviti hinnata tasumäärade tõusu mõju kogu eelarvele. 2023. aasta lõpuks oli selge, et tasumäärasid on võimalik eraldatud eelarve raames täiendavalt tõsta, kuna 2022. ja 2023. aasta riigi eelarvelise eraldise jääk oli kokku 497 264,02 eurot. Advokatuur on seisukohal, et viidatud ülejääk oleks tulnud suunata riigi õigusabi rahastamisse ehk selle arvelt oleks saanud tõsta advokaatide tasumäärasid. Justiitsministeeriumi 08.11.2024 vastuskirja nr 13-4/4244 kohaselt aga ühe eelarveaasta jääki järgmisesse üle ei kanta.

Advokatuur on seisukohal, et **tasumäärasid tuleb tõsta vähemalt ulatuses, mida võimaldab ettenähtud riigi eelarvelise eraldise suurus**. Kui eelarveaastas on ülejääk ehk kui riigi õigusabiks ette nähtud riigi eelarvelise eraldise ja tegelikult kasutust leidnud tasude vahel on vahe, tuleb jääk suunata järgmisesse eelarveaastasse, et tagada riigi õigusabi advokaatide õiglane tasustamine maksimaalses võimalikus ulatuses. Advokatuuri hinnangul on tasumäärade suurendamine võimalik ka arvestades riigi kärpeülesannet ja asjaolu, et Justiitsministeeriumi 08.11.2024 vastuskirja nr 13-4/4244 kohaselt on 2025. ja 2026. aastaks ettenähtud riigi eelarveline eraldis suuruses 5 575 000 eurot.

2. Advokatuur teeb ettepaneku tõsta RÕA tasumäärasid kõikides RÕA liikides vähemalt 40 euron pooltunnis (käibemaksuta).

Kuigi advokatuur leiab, et jätkuvalt tuleb püüelda selle suunas, et riigi õigusabi tasumäärad oleksid turutingimustes konkureerivad (s.o minimaalselt 66 eurot pooltunnis ilma käibemaksuta), siis mõistes riigi majanduslikku olukorda, **teeb advokatuur ettepaneku tõsta tasumäärasid ulatuses, mis ei eelda riigi eelarvelise sisendi suurendamist, vaid arvestab juba planeeritud riigi eelarvelise sisendi suurusega summas 5 575 000 eurot.**

Advokatuuri kalkulatsioonide kohaselt saab alates 01.01.2026 tõsta tasusid selliselt, et tasumäär kõikides RÕA liikides oleks 40 eurot pooltunni kohta ehk 80 eurot tunnis (ilma käibemaksuta). Seejuures tuleks muuta tasumäärust selliselt, et kõikides RÕA liikides kehtiks ühesugune (vähemalt 80 euro suurune) tasumäär õigusabi osutamise pooltunni eest, ka nendes õigusabi liikides, kus seni on diferentseeritud tasu (nt tasumäärad haldusmenetluses ja halduskohtumenetluses). Advokatuur on viimase aja tellimuste jaotamise praktika pinnalt teinud järelduse, et olukorras, kus vajadusel kohaldatakse tasu suurendavaid esildisi tasumääruse § 2 lg 2 alusel, ei ole tasumäärade eelnev diferentseerimine enam nii aktuaalne.

Sellisel juhul oleks 31.12.2025 prognoositav jääk 359 548,86 eurot ning 31.12.2026 prognoositav jääk 127 739,40 eurot. Vt alljärgnevad tabelid:

2025		€
Riigieelarvelise eraldise saldo 31.12.2024		161 704,14
Riigi eelarveline eraldis		5 575 000,00
Osutatava õigusabi prognoos		-5 077 847,28
Avalik-õiguslikud ülesanded		-299 308,00
Riigieelarvelise eraldise raamatupidamislik saldosaldo 31.12.2025		359 548,86

2026		€
Riigieelarvelise eraldise saldo 31.12.2025		359 548,86
Riigi eelarveline eraldis		5 575 000,00
Osutatava õigusabi prognoos		-5 515 309,46
Avalik-õiguslikud ülesanded		-291 500,00
Riigieelarvelise eraldise saldo 31.12.2026		127 739,40

Prognoosi tegemisel on arvestatud riigi õigusabi tellimuste prognoosiga alljärgnevalt:

AASTA 2025 (prognoos)						
Õigusabi liik	Tasu	Kulu/const	Telli-mused	Muut vrs 2024	Tellimuse väh	Ühiku-hinna-muut
Isiku esindamine halduskohtumenetluses	218 078,85	1 962,29	86	26%	45 644,41	0,00
Isiku esindamine haldusmenetluses	95,16				0,00	
Isiku esindamine kriminaalasja kohtueelses menetluses ja kohtus	141 279,33	5 453,12	230	-13%	499,03	0,00
Isiku esindamine teistmismenetluses	0,00	0,00			0,00	

Isiku esindamine tsiviilasja kohtueelses menetluses ja kohtus	2 217 067,74	138 288,62	4711	0%	-4 706,15	0,00
Isiku esindamine täitemenetluses	1 559,16	463,14	4	-33%	-779,58	0,00
Isiku kaitsmine väärteoasja kohtuvälises menetluses ja kohtus	29 134,45	2 200,15	103	-4%	-1 131,43	0,00
Isiku muu õigusnõustamine või muu esindamine	16 653,82	609,10	62	-3%	-537,22	0,00
Määratud kaitse kriminaalmenetluses	2 137 993,29	121 699,23	5135	0%	-10 408,93	0,00
Õigusdokumendi koostamine	4 965,52	344,31	9	0%	0,00	0,00
Kõik kokku:	4 766 827,32	271 019,96	10341	-1%	6 582,07	0,00
Kõik kokku sisaldab k/m määra tõusu		5 077 847,28				

AASTA 2026 (prognoos)

Õigusabi liik	Tasu	Kulu/const	Telli-mused	Muut vrs 2024	Tellimuse väh	Ühiku-hinna-muut
Isiku esindamine halduskohtumenetluses	262 032,73	1 997,61	93	8%	17 750,60	26 203,27
Isiku esindamine haldusmenetluses	0,00	0,00	0	-100%	-95,16	0,00
Isiku esindamine kriminaalasja kohtueelses menetluses ja kohtus	147 421,91	5 551,28	216	-6%	-8 599,61	14 742,19
Isiku esindamine teistmismenetluses	0,00	0,00	0	-100%	0,00	0,00
Isiku esindamine tsiviilasja kohtueelses menetluses ja kohtus	2 404 843,16	140 777,82	4599	-2%	-52 708,89	240 484,32
Isiku esindamine täitemenetluses	866,20	471,48	2	-50%	-779,58	86,62
Isiku kaitsmine väärteoasja kohtuvälises menetluses ja kohtus	30 171,59	2 239,75	96	-7%	-1 980,01	3 017,16
Isiku muu õigusnõustamine või muu esindamine	17 011,97	620,06	57	-8%	-1 343,05	1 701,20
Määratud kaitse kriminaalmenetluses	2 372 772,39	123 889,82	5129	0%	-2 498,14	237 277,24
Õigusdokumendi koostamine	4 291,19	350,51	7	-22%	-1 103,45	429,12
Kõik kokku:	5 239 411,14	275 898,32	10200	-1%	-51 357,29	523 941,11
Kõik kokku, sh tasu muutus ja k/m tõus		5 515 309,46				

3. Sõiduki kasutamise kulude hüvitamiseks makstava summa tõstmisest vähemalt 0,40 euronit läbitud kilomeetri kohta

Advokatuuri hinnangul on vajalik tegeleda ka sõidukulu hüvitise tõstmisega. 2023. aastal toimunud sõidukulu hüvitise määra taastamine kolm aastat varem, 2020. aasta septembri muudatusele eelnenud tasemele, ei kata jätkuvalt tänaseid reaalseid sõidukulusid. Hüvitise sisuline tõus on muutunud hädavajalikuks, arvestades nii kütusehindasid, automaksu kui ka üleüldist elukallidust. Advokatuur on korduvalt, sh 15.03.2022 toimunud Eesti Advokatuuri ja Justiitsministeeriumi ümarlaval, ning Justiitsministeeriumile 20.06.2022 edastatud kirjas nr 1-2/364-1 juhtinud tähelepanu sellele, et sõidukulude hüvitamise määra tuleb tõsta vähemalt 0,40 euronit läbitud kilomeetri kohta.

Sõiduki kasutamine advokaadi poolt on enamikul juhtudel RÕA osutamiseks vältimatu, sest õigusabi saajad asuvad üle Eesti erinevates paikades, kuhu ühissõidukiga jõudmine on

keeruline ja mille tulemusel kaotab advokaat väärtuslikku tööaega. Lisaks ei võimalda ühissõidukite kasutamine efektiivselt planeerida menetlustoimingutel osalemist. Erasõiduki kasutamine muutub veel olulisemaks olukorras, kus kohtumaju sulgetakse ning õigusmõistmine koondub enam suurematesse asulatesse. Kui advokaadi tööajast kulub suur osa sobiva transpordivahendi valimisele ja sõidugraafiku planeerimisele, tekib olukord, kus niigi ülekoormatud riigi õigusabi advokaatidel, ei ole võimalik enam uusi tellimusi vastu võtta. Eriti kannatavad sellisel juhul kiireloomulised tellimused, mida lihtsalt ei olegi kellelgi võimalik õigeaegselt täita, sest puudub näiteks sobiv võimalus menetlustoimingule kohale jõudmiseks.

Advokaadi töö nõuab igapäevaselt liikumist mitme erineva koha vahel (erinevalt kohtust, prokuratuurist ja politseist, kus enamus ühe inimese tööst toimub ühes asukohas). Vajadus teostada tööülesandeid väljaspool advokaadi tööruume esineb nii kriminaalmenetluse asjades kui ka tsiviilkohtumenetlustes. Näiteks kriminaalasjades on vaja osaleda vahistamistel, läbiotsimistel, kliendiga, kes on kinnipeetav, saab kohtuda ainult kinnipidamisasutuses. Tsiviilkohtumenetlusega seotud asjadest eeldavad tööruumide väliselt tööülesannete täitmist tellimused mis on seotud alaealistega, isikute kinnisesse asutusse paigutamisega või eeskoste seadmisega. Seejuures tuleb advokaadil, sõltumata osutatava riigi õigusabi liigist, tagada materjalide konfidentsiaalsus ka väljaspool oma tööruume.

III MUUD ETTEPANEKUD

Lisaks eeltoodule tuleb advokatuur meelde varem (sh 20.01.2023 kirjas nr 1-2/1086-2 ja 14.05.2024 kirjas nr 1-2/329-1) tehtud ettepanekuid Justiitsministri 26.07.2016. a määruse nr 16 "Advokaadile riigi õigusabi tasu maksmise ja kulude hüvitamise kord" (määrus) muutmiseks. Justiitsministeerium andis 25.01.2023 e-kirjas viidatud ettepanekutele mõnelauselise tagasiside, märkides, et muudatused vajavad põhjalikumalt analüüsi ja see oleks tinginud tasumäärade tõstmise viibimise 2023. aastal. Samas märgiti, et ollakse valmis advokatuuri ettepanekutega edasi töötama ja tegema koostööd, et leida võimalusi RÕA süsteemi ajakohastamiseks. Ka 07.08.2024 kirjas nr 13-4/4244 on Justiitsministeerium kinnitanud, et kuivõrd Justiitsministeeriumi üheks eesmärgiks on riigi toetatud õigusabi võimaluste sisuline analüüsimine, siis kaalutakse esitatud ettepanekuid õigusaktide muutmistel.

Eelnevast tulenevalt tuleb advokatuur meelde tehtud ettepanekuid, kuid ei pea vajalikuks korrata kõiki muudatusettepanekute põhjendusi. Advokatuur on teinud järgmised muudatusettepanekud:

1. Justiitsministri 26.07.2016 määruse nr 16 pealkiri „Advokaadile riigi õigusabi tasu maksmise ja kulude hüvitamise kord“ on eksitav ega kajasta riigi õigusabi tasu tegelikku olemust. Riigi õigusabi osutamise eest makstav tasu ei ole advokaadi töötasu, vaid tegemist on advokaadibüroole makstava tasuga.
2. Advokatuuri hinnangul tuleks menetlustoimingutele kehtestatud piirmäärade puhul kasutada summalise piirmäära asemel ajalist piirmäär. Ajalise piirmäära korral on ka riigi õigusabi saajal lihtsam mõista, millised on talle osutatava õigusabi suhtes kehtivad piirangud.
3. Piirmäärasid tuleb suurendada ja tõsta vähemalt kahekordseks, et tagada ka tavapärasest oluliselt mahukamates menetlustes advokaadile õiglase tasu väljamõistmise võimalus.
4. Lisada toimikuga tutvumisele kulunud aja tasustamise põhimõte, arvestades ühe pooltunni iga 30 lehekülje kohta (s.o 1 lk = 1 min).
5. Sõidule kulutatud aja tasustamine peaks algama alates esimesest kilomeetrist. Hetkel kehtiva süsteemi kohaselt ei ole kuni 40 km-ne (edasi-tagasi juba 80 km) sõidu ajakulu tasustatud.
6. Kehtestada riigi õigusabi tasude ja kulude indekseerimise põhimõte.

Kokkuvõtvalt avaldab advokatuur jätkuvalt lootust, et riigi õigusabi süsteemi kaudu Eesti inimestele vajaliku õigusabi andmist ja seda abi andvate advokaatide tööd väärtustatakse ning jätkub dialoog riigi õigusabi süsteemi parendamiseks, lõhkumata toimivat süsteemi. Advokatuur panustab ka omalt poolt riigi õigusabi kvaliteedi tõstmisesse, tagades advokaatidele tugeva täiendõppe ja panustades advokaatide järelevalvesse, et tagada õigusabi kvaliteeti.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Leen Eenpalu
kantsler

LISAD:

Lisa 1 - Riigi õigusabi tasu ja kulude põhjendatuse kontrollimiseks rakendatud kontroll- ja järelevalvemeetmed ning lõpetatud kontrollide tulemused;

Lisa 2 - Riigi õigusabi 2025. aasta ja 2026. aasta tellimuste prognoos.